

บทที่ 9

การดำเนินงานอาชีวอนามัย

คำว่า อาชีวอนามัย มีความหมายถึงงานที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของผู้คนที่ทำงาน ที่ควรจะต้องได้รับการคุ้มครองดูแลสุขภาพอนามัยให้สามารถทำงานประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคงปลอดภัย มีความสุข มีการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพอนามัย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ซึ่งการดำเนินงานอาชีวอนามัยตามที่องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ILO ได้ให้ความหมายไว้ว่าเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม ชำรงไว้ซึ่งจิตใจที่ดีงามของผู้ประกอบอาชีพ และนอกจากนั้นแล้ว องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้จัดการประชุมร่วมกัน และได้ให้ความหมายของการดำเนินงานอาชีวอนามัยไว้อีกเช่นกันว่า การดำเนินงานอาชีวอนามัยประกอบด้วยลักษณะงาน 5 ประการคือ

1. การส่งเสริม (Promotion) หมายถึง การส่งเสริมและชำระรักษาไว้ซึ่งความแข็งแรง สมบูรณ์ ทั้งร่างกายจิตใจของแรงงานผู้ประกอบอาชีพทุกคน ตลอดจนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขตามสถานะที่พึงมีได้
2. การป้องกัน (Prevention) หมายถึง การดูแลป้องกันมิให้ผู้ประกอบอาชีพมีสุขภาพอนามัยเสื่อมโทรม หรือเจ็บป่วยผิดปกติอันมีสาเหตุอันเนื่องมาจากสภาวะการทำงานที่ผิดปกติ
3. การคุ้มครอง (Protection) หมายถึง การปกป้องคุ้มครองป้องกันคนงาน ลูกจ้างในสถานประกอบการที่ต้องทำงานเสี่ยงอันตรายจนเป็นสาเหตุของการเกิดการบาดเจ็บ ป่วยเป็นโรคหรือเสียชีวิตจากการทำงาน
4. การจัดการ (Placing) หมายถึง การดูแล จัดการ ควบคุมสภาพต่าง ๆ ของการทำงานให้อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ปลอดภัยโดยเหมาะสมกับความสามารถทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจของแต่ละคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างและความสามารถเฉพาะตัวบุคคล มีการลงทุนทางด้านความปลอดภัยในสถานที่ทำงานตามความเป็นไปได้มากที่สุด
5. การปรับงานให้เหมาะกับคนและปรับคนให้เหมาะกับงาน (Adaptation) หมายถึง การปรับสภาพ การทำงานของคนและงานให้สามารถสร้างประสิทธิภาพสูงสุดได้

โดยคำนึงถึงสิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมืออุปกรณ์ที่สอดคล้องกับความแตกต่างของ
สรีระวิทยาระหว่างบุคคลให้มากที่สุด

นอกจากนั้นจากคำขวัญขององค์การอนามัยโลกที่กล่าวไว้ว่า Occupational
Health for All หรืออาชีวอนามัยเพื่อทุกคน จะมีตัวชี้วัดเกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ
ผู้ปฏิบัติงาน การจัดระบบป้องกันและควบคุมโรค การวินิจฉัยและการรักษาโรค รวมทั้ง
การฟื้นฟูสุขภาพ ซึ่งขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งและความเข้าใจขององค์กรในเรื่องอาชีวอนามัย
และความปลอดภัย และจัดสถานที่ทำงานให้น่าอยู่ น่าทำงาน การเข้าถึงการบริการ
สะดวกเท่าเทียมกัน โดยการส่งเสริมสุขภาพในงานอาชีวอนามัยนั้น จะต้องครอบคลุม
สุขภาพทั้ง 4 มิติด้วยกัน คือ มิติทางกาย ทางจิตใจ ทางสังคม เศรษฐกิจ อย่างเพียงพอ
และทางจิตวิญญาณ เช่น

1. มิติทางกาย ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านต่าง ๆ คือ
  - ส่งเสริมการออกกำลังกาย
  - ส่งเสริมด้านโภชนาการ
  - ลดอัตราการเกิดโรคและการบาดเจ็บ
  - การสร้างสุขนิสัยและลดสิ่งเสพติด
  - ลดอัตราการบาดเจ็บและการตายด้วยอุบัติเหตุ
  - สิทธิของการเข้าถึงบริการอาชีวอนามัย
2. มิติทางจิตใจ ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านต่าง ๆ คือ
  - ครอบครัวยุติธรรม
  - ส่งเสริมสุขภาพจิต
  - พัฒนาสติปัญญา
3. มิติทางสังคมและเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านต่าง ๆ คือ
  - สร้างความมั่นคงปลอดภัย
  - จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
  - ให้ความยุติธรรมเรื่องเงินและโอกาส
  - จัดสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการให้เหมาะสม
4. มิติทางปัญญา/จิตวิญญาณ ประกอบด้วย การส่งเสริมด้านต่าง ๆ คือ
  - ลด ละ เลิกอบายมุขและสิ่งเสพติด

- มีความสามัคคี เอื้ออาทร เกื้อกูลกัน
- มีสติ และแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ความรุนแรงด้วยเหตุผล และสันติวิธี
- ยึดมั่นในหลักศาสนธรรมและวัฒนธรรมอันดี

ขั้นตอนการดำเนินงานอาชีวอนามัย

งานด้านสุขศาสตร์อุตสาหกรรม เป็นวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในสาขาสุขศาสตร์อุตสาหกรรมสำหรับการดูแลสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความตระหนักถึงอันตราย (Hazard Recognition) โดยจะต้องมีความตระหนักอยู่เสมอว่าปัญหาในการทำงานทุกอย่าง แต่ละขั้นตอนอาจมีความเสี่ยง มีสิ่งคุกคามที่จะทำให้เกิดอันตรายหรือความไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยของพนักงานได้เสมอ เช่น อันตรายเกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ทางเคมี ทางชีวภาพ และกลวิธีการทำงาน อันได้แก่ ความร้อน ความเย็น แสง เสียง รังสี เชื้อโรค ความเครียด เป็นต้น

2. การประเมินสภาพของอันตราย (Hazard Evaluation) เป็นการประเมินถึงอันตรายอันอาจเกิดจากสภาวะแวดล้อมที่เป็นอันตรายในการทำงานด้วยการตรวจสอบระดับของอันตรายโดยเปรียบเทียบกับค่ามาตรฐาน และนำผลที่ได้ไปพิจารณากำหนดข้อปฏิบัติต่อไป

3. การควบคุมอันตราย (Hazard Control) ด้วยวิธีการการศึกษาข้อมูลเพื่อกำหนดเป็นมาตรการและวิธีการในการควบคุมอันตรายที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการทำงานให้อยู่ในสภาพปกติ โดยคำนึงถึงความร่วมมือจากทุกฝ่าย งบประมาณการลงทุน การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ความเป็นไปได้ และปัญหาอันอาจเกิดตามมา

สำหรับขั้นตอนและกิจกรรมที่นำมาใช้ในการดำเนินงานด้านสุขศาสตร์อุตสาหกรรมนั้น แบ่งออกได้เป็น 5 ขั้นตอน

1. ค้นหาปัญหาและอันตรายในสถานที่ทำงาน โดยใช้ประสบการณ์และความเคยชิน สัญชาติญาณของผู้ประกอบอาชีพหรือผู้ตรวจสอบ เพื่อแยกแยะปัญหาและจะช่วยให้ตัดสินใจดำเนินการได้เร็วขึ้น

2. การประเมินขนาดของปัญหาและอันตรายที่แฝงอยู่ และตรวจสอบระดับของอันตรายและความรุนแรงกับความเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นอีกหรือไม่

3. การเปรียบเทียบขนาดของอันตรายหรือความรุนแรงต่าง ๆ กับมาตรฐานที่มี การกำหนดไว้ตามกฎหมาย หรือวิชาการ และข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะที่มีอยู่ เพื่อทราบ ระดับความรุนแรง และเร่งดำเนินการในขั้นต่อไป

4. การแนะนำ สิ่งการและควบคุม จากขั้นตอนต่าง ๆ ขั้นต้นที่ผ่านมาเมื่อทราบ ระดับความรุนแรงของอันตรายแล้ว จะต้องดำเนินการหาแนวทางป้องกันและควบคุม สภาพอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นให้อยู่ในสภาพปกติให้เร็วที่สุด โดยบุคลากรแต่ละฝ่ายจะ มีบทบาทที่ต่างกันไป เช่น เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้สั่งการและบุคลากรของหน่วยงาน สถานประกอบการจะต้องเป็นผู้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขและควบคุมอันตรายต่าง ๆ

5. การประเมินผลโครงการ เป็นการประเมินการทำงานหรือกิจกรรม ถึง ความสำเร็จ การบรรลุเป้าหมายตามโครงการ ความคุ้มค่า รวมทั้งแนวทางการปรับปรุง การดำเนินงานเพื่อรายงานผลให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้บริหารได้ทราบ

ความสำเร็จในการทำให้สถานที่ทำงานมีสุขภาพดี ประกอบด้วย

1. การกำหนดวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายโดยผู้บริหารและเป็นที่ยอมรับของ คนงาน
2. การมีส่วนร่วมของผู้บริหารและคนงานโดยสหภาพในการจัดการทรัพยากร
3. การถ่ายทอดแผนงานเป็นขั้นตอนตามลำดับ
4. มีผู้รับผิดชอบที่มีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญด้านสุขภาพ
5. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละด้านอย่างเป็นระบบ

จุดมุ่งหมายของการบริการด้านอาชีวอนามัย นอกจากจะต้องให้แรงงานผู้ประกอบ อาชีพ มีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์ปลอดภัยจากการทำงานประกอบอาชีพ ตามที่ กล่าวผ่านมาแล้วยังคงจะต้องจัดให้มีสวัสดิการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม โดยการได้รับการ ส่งเสริมสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพ การควบคุมป้องกันโรคภัยไข้เจ็บและ อุบัติเหตุแก่ผู้ประกอบอาชีพ ซึ่งขอบเขตของการดำเนินการอาชีวอนามัยแบ่งออกเป็น 3 งานหลักดังนี้

1. การป้องกันและควบคุมโรคจากการประกอบอาชีพ (Prevention and Control of Occupational Disease) คือ การควบคุมป้องกันโรค อันเนื่องมาจากการทำงานที่มีสาเหตุ มาจากสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ผิดปกติ ทำให้เกิดการเจ็บป่วย เป็นโรค พิการหรือ

เสียชีวิต โดยอาจจะเกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน หรือต้องอาศัยระยะเวลาในการสะสมของโรค และสารพิษในปริมาณที่สูงจนแสดงอาการออกมา ซึ่งการดำเนินการด้าน อาชีวอนามัยนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งด้านกลวิธี วิชาการจากสาขาวิชาชีพต่าง ๆ และฝ่ายต่าง ๆ จึงจะประสบผลสำเร็จได้ ซึ่งการป้องกันและควบคุมนั้นแบ่งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

1.1 การป้องกันแบบปฐมภูมิ (Primary Prevention) ด้วยการสร้างเสริมสุขภาพ การฉีดวัคซีนป้องกัน การตรวจโรคก่อนเข้าทำงานและระหว่างการทำงาน เพื่อดูความพร้อมในการทำงาน

1.2 การป้องกันแบบทุติยภูมิ (Secondary Prevention) โดยการตรวจร่างกาย คัดกรอง การตรวจสอบประสาทสัมผัสต่าง ๆ และการตรวจเพื่อเฝ้าระวังโรคและสุขภาพ

1.3 การป้องกันแบบตติยภูมิ (Tertiary Prevention) ได้แก่ การรักษา พยาบาล เมื่อเกิดการเจ็บป่วยและป้องกันมิให้เกิดซ้ำอีก รวมทั้งการควบคุมมิให้เกิดการพิการและโรคเรื้อรัง

2. การป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุจากการประกอบอาชีพ (Prevention and Control of Occupational Accidents)

เป็นการป้องกันและควบคุมอุบัติเหตุ การบาดเจ็บ พิการ และเสียชีวิต สืบเนื่องมาจากการกระทำที่ไม่ปลอดภัยในสถานที่ทำงานที่มีความเสี่ยงของแรงงาน ผู้ประกอบอาชีพ ที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น การไม่ใช้เครื่องป้องกันอันตรายส่วนบุคคล การใช้อุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกที่ไม่เหมาะสม อุปกรณ์เครื่องจักรชำรุด เป็นต้น

3. การป้องกันและควบคุมมลพิษในสิ่งแวดล้อม (Environment Pollution Control) กระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ มักก่อให้เกิดเศษซากสิ่งของเหลือใช้ กลายเป็นขยะอุตสาหกรรม ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เสี่ยงรบกวน แพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมทั้งในการทำงานและในชุมชน เกิดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพและประชาชนที่อยู่อาศัยในบริเวณโดยรอบ ทำให้เกิดความรำคาญหรือโรคภัยไข้เจ็บ ความเจ็บป่วย จนกระทั่งพิการหรือเสียชีวิตได้

หลักในการป้องกันและควบคุมโรคในงานอาชีพอหิวาหามัย ได้แก่

1. การป้องกันและควบคุมสิ่งคุกคามใหม่
2. การป้องกันและควบคุมสิ่งคุกคามที่ทราบอยู่แล้ว
3. การป้องกันและควบคุมการได้รับสัมผัส เช่น สิ่งแวดล้อมในการทำงาน การควบคุมทางชีวภาพ การค้นหาผู้ปฏิบัติงานที่มีความผิดปกติ การป้องกันทางวิศวกรรม

การบริการอาชีพอหิวาหามัย (Occupational Health Service)

การบริการอาชีพอหิวาหามัย คือ งานอาชีพอหิวาหามัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและการธำรงรักษาไว้ซึ่งสุขภาพอหิวาหามัยที่แข็งแรง สมบูรณ์ ปลอดภัย ของผู้ประกอบการอาชีพ ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งอุบัติเหตุ หรือความเสี่ยงในการเกิดอันตรายจากการปฏิบัติงาน ซึ่งต้องทำงานประมาณวันละ 8 ชั่วโมง ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่อาจจะประกอบด้วยสิ่งอันตรายทั้งทางกายภาพ ทางเคมี ชีวภาพ ทางจิตวิทยาสังคม ดังนั้นในสถานประกอบการไม่ว่าจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ก็ควรจะได้มีการวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพอหิวาหามัยของคณงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นผลประโยชน์ให้กับสถานประกอบการต่อไป

แนวคิดการบริการอาชีพอหิวาหามัย ประกอบด้วย

1. การสร้างเสริมและส่งเสริมสุขภาพในสถานที่ทำงาน เช่น การดูแลด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย สุขศาสตร์ส่วนบุคคล
2. การค้นหาอันตราย และความเสี่ยงต่อสุขภาพจากการทำงาน
3. การตรวจวัดสภาพแวดล้อม และบรรยากาศในการทำงาน
4. การจัดการความเสี่ยง โดยการจัดลำดับความสำคัญและการแก้ไข
5. การเฝ้าระวังโรคและการตรวจร่างกายทางการแพทย์ ทั้งทั่วไปและตามความเสี่ยง
6. การจัดบริการห้องพยาบาลและจัดบริการ การตรวจรักษาโรคทั่วไป และโรคที่เกิดจากการทำงาน
7. การจัดเก็บรวบรวมสถิติ ข้อมูล สุขภาพของผู้ปฏิบัติงาน หรือประโยชน์ต่อการเฝ้าระวังโรค

วัตถุประสงค์ของการจัดบริการอาชีพอหิวาหามัย

เพื่อให้ผู้ประกอบการอาชีพทุกอาชีพมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และอันตรายใด ๆ จากการทำงาน สามารถเพิ่ม

ประสิทธิภาพและผลิตผลให้กับผู้ประกอบการ ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม ทั้งผู้ประกอบการอาชีพ ผู้ประกอบการและประเทศชาติ ซึ่งได้กำหนดให้เป็นข้อดังต่อไปนี้

1. เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจบั่นทอนสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยของ
คนงานในสภาวะการทำงาน

2. เพื่อดำเนินการจัดคนงานให้ทำงานได้เหมาะสมกับความสามารถทั้งทางด้าน
ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ มีประสิทธิภาพ ปราศจากความเสี่ยงใด ๆ ทั้งกับตนเองและผู้อื่น

3. เพื่อจัดให้มีการรักษาพยาบาล และฟื้นฟูสมรรถภาพจากการบาดเจ็บ และ
ความเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงานประกอบอาชีพ

4. เพื่อช่วยเหลือและกระตุ้นให้มีมาตรการในการธำรงไว้ซึ่งสุขภาพอนามัยส่วนบุคคล
หลักการจัดบริการอาชีวอนามัย ควรดำเนินการในสิ่งสำคัญต่อไปนี้

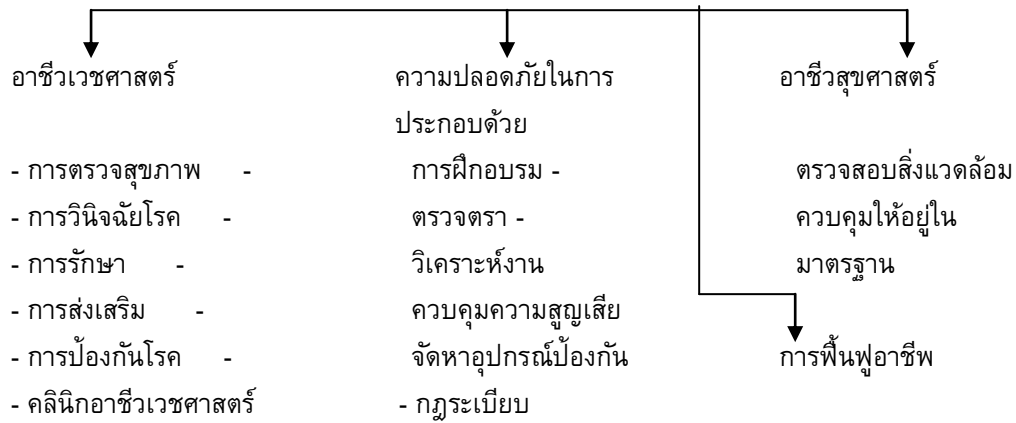
1. การจัดให้มีการความปลอดภัยในการทำงาน โดยการดำเนินการเกี่ยวกับ

1.1 เครื่องจักรและการติดตั้ง ต้องมีความมั่นคงแข็งแรง ปลอดภัย มีอุปกรณ์
ป้องกันที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีเครื่องหมายสัญลักษณ์แสดงชัดเจน มีวิธีการใช้และคำแนะนำ
สำหรับผู้ใช้ในการปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

1.2 โครงสร้างอาคาร และส่วนประกอบ จะต้องมั่นคง แข็งแรง อยู่ในสภาพที่
พร้อมใช้งานได้อย่างปลอดภัย ไม่ชำรุดเสียหาย

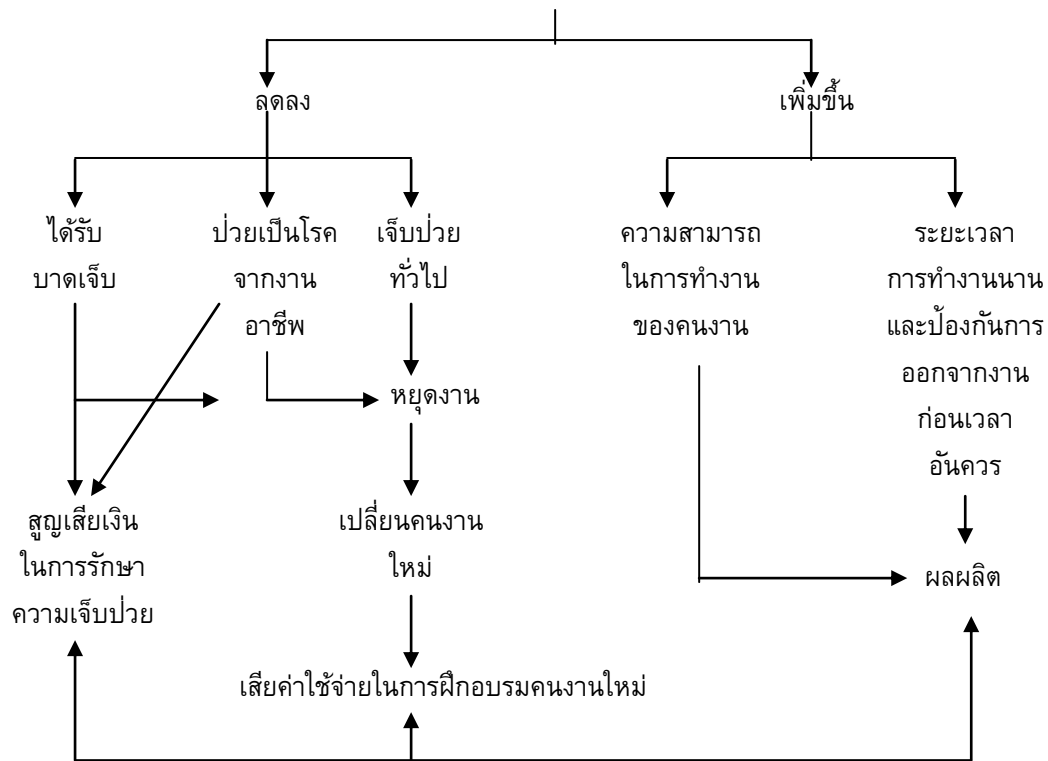
1.3 การจัดการความปลอดภัยทั่วไป โดยมีคณะกรรมการผู้ปฏิบัติหน้าที่
ตรวจสอบ ควบคุม จัดระเบียบปฏิบัติเรื่องความปลอดภัยสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน
ให้มีมาตรฐานเป็นแนวปฏิบัติที่ทุกฝ่ายยึดปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

การบริการอาชีวอนามัย (Occupational Health Services)

แผนภูมิที่ 9.1 บริการอาชีวอนามัย

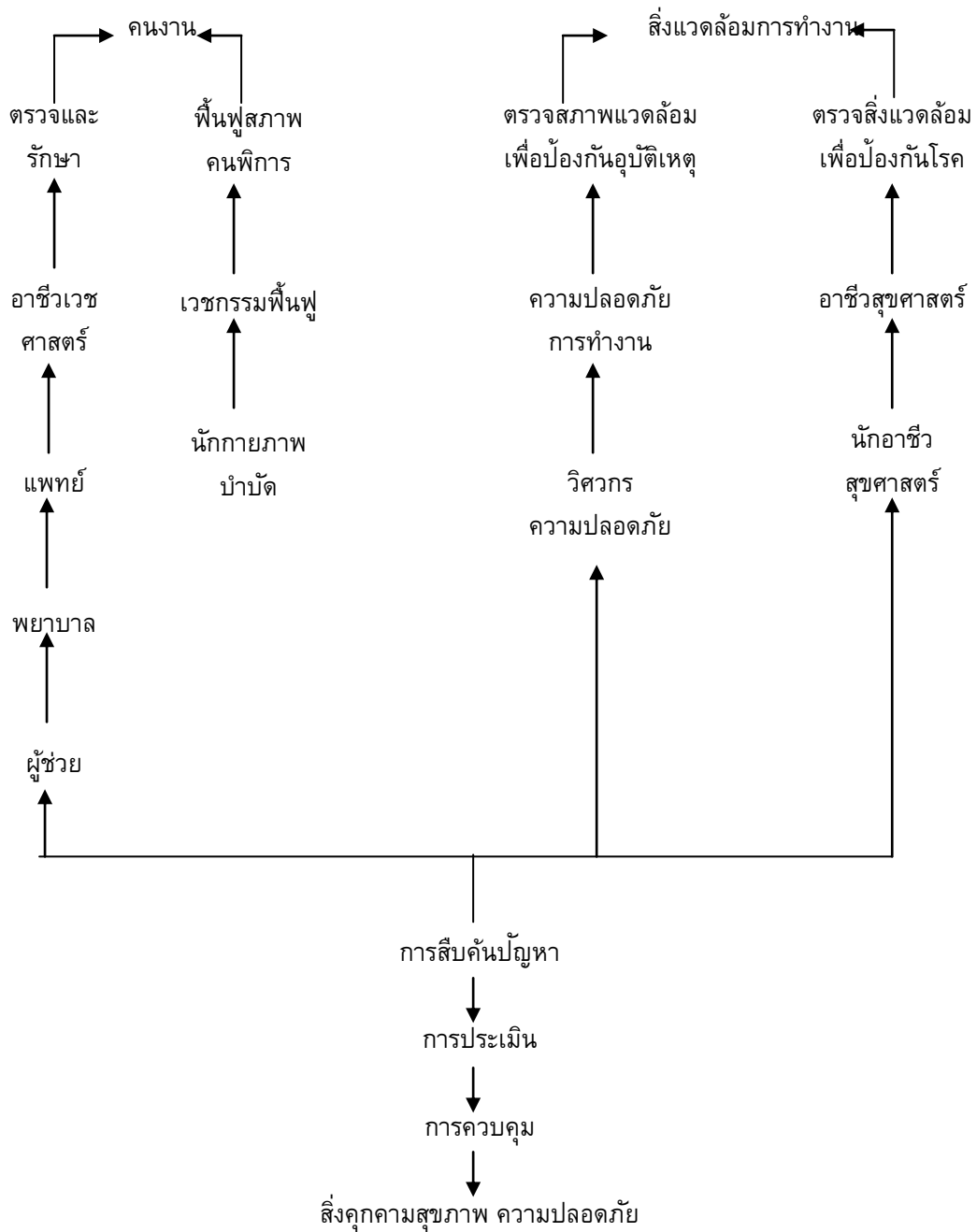
การจัดบริการอาชีวอนามัย

แผนภูมิที่ 9.2 การจัดบริการอาชีวอนามัย

ขอบข่ายงานอาชีพอนามัย

แผนภูมิที่ 9.3 ขอบข่ายงานอาชีพอนามัย

2. การจัดให้มีบริการด้านอาชีวสุขภาพศาสตร์ คือการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสภาพสิ่งแวดล้อมภายในสถานประกอบการ ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพของพนักงาน ด้วยการวางแผน จัดระเบียบ ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานการก่อสร้างและดำเนินงานอย่างเคร่งครัด รวมทั้งมีการติดตามเฝ้าระวัง ตรวจสอบเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ และนอกจากนั้นยังควรจัดอุปกรณ์ป้องกันที่จำเป็นให้กับผู้ปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ การจัดระบบการกำจัดกากของเสียที่มีพิษอย่างถูกต้อง เพื่อมิให้เป็นอันตรายกับบุคคลอื่นต่อไปด้วย

3. การปรับปรุงงานให้เหมาะสมกับคน ได้แก่ การดำเนินการเกี่ยวกับสภาพการทำงานของพนักงานที่ต้องเกี่ยวข้องกับเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน รวมทั้งลักษณะท่าทางของร่างกาย ซึ่งจะต้องได้รับการเอาใจใส่ดูแลปรับปรุงสภาพให้เหมาะสมกับขนาดรูปร่างของผู้ปฏิบัติงาน และเพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานเพื่อมิให้เกิดความเมื่อยล้า ความเครียด ของกล้ามเนื้อ ทั้งร่างกายและจิตใจ จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น และลดการเกิดอุบัติเหตุหรืออันตรายต่าง ๆ ลงได้ด้วย

4. การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสถานประกอบการแต่ละแห่งควรคำนึงถึงความสำคัญและดำเนินการต่อไปนี้คือ

4.1 การตรวจร่างกายก่อนเข้าทำงาน เพื่อเป็นการคัดเลือกบุคคลเข้าทำงานได้อย่างเหมาะสมกัน และเป็นข้อมูลสุขภาพเบื้องต้นเป็นประโยชน์ต่อนายจ้าง

4.2 การตรวจร่างกายเป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นการค้นหาความผิดปกติและเป็นการตรวจเพื่อการควบคุมป้องกันอันตรายหรือโรคภัยไข้เจ็บอันอาจจะเกิดขึ้น

4.3 การตรวจร่างกายในกลุ่มคนงานกลุ่มพิเศษ เช่น เด็ก ผู้หญิง ผู้สูงอายุ เนื่องจากคนงานกลุ่มพิเศษนี้เป็นผู้ที่ร่างกายมีความต้านทานที่แตกต่างกัน จึงอาจมีโอกาสดูได้รับพิษหรืออันตรายต่าง ๆ ได้ง่าย

4.4 การตรวจร่างกายคนงานกลุ่มเสี่ยงอันตรายให้มีระยะเวลาในการตรวจร่างกายบ่อยครั้งมากกว่า เพื่อป้องกันและแก้ไขได้ทันกับเหตุอันตรายที่มีโอกาสเกิดขึ้นได้

4.5 การตรวจร่างกายหลังการพักฟื้นเพื่อตรวจสอบสภาพความสมบูรณ์ของร่างกายและการรับกลับเข้าทำงานอย่างเหมาะสมกับความสามารถ

4.6 การบริการสร้างภูมิคุ้มกันกับคนงานโดยการปลูกฝี ฉีดวัคซีนป้องกันโรคตามระยะเวลาและโอกาสของการเกิดการระบาดของโรค

4.7 การให้การส่งเสริมด้านโภชนาการ เพื่อให้คนงานได้รับบริการอาหารที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อร่างกาย

4.8 การให้ความรู้ในเรื่องสุขศึกษาและสุขภาพอนามัย ความปลอดภัยกับคนงาน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้อย่างถูกต้อง

4.9 การให้บริการสวัสดิภาพแก่คนงานอย่างเหมาะสมในด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ สร้างความมั่นใจให้กับคนงานเพื่อให้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการได้อย่างเต็มความสามารถ

5. การรักษาพยาบาลและส่งต่อ ภายในสถานประกอบการควรมีหน่วยงานปฐมพยาบาล เพื่อให้การดูแลเบื้องต้นกับคนงาน เมื่อเกิดการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุอันตราย และสามารถส่งต่อการรักษาพยาบาลได้อย่างปลอดภัย เพื่อลดอันตรายเสี่ยงต่อความรุนแรงและความเสียหายกับสุขภาพอนามัยของคนงาน

6. การฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้คนงานลูกจ้างที่ประสบอันตรายได้มีโอกาสฟื้นฟูสมรรถภาพ เพื่อให้ร่างกายกลับสู่สภาพเดิม และกลับเข้าทำงานได้ ซึ่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง และจัดตั้งศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพคนงานขึ้น โดยได้รับความร่วมมือระหว่างรัฐบาลญี่ปุ่นกับรัฐบาลไทย ให้บริการฟื้นฟูสมรรถภาพแก่คนงานลูกจ้างที่ประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยจากการทำงานและผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม โดยบริการฟื้นฟู 2 ประเภท คือ

6.1 การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ หลังจากเข้ารับการรักษาแล้ว มีความจำเป็นต้องได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านการแพทย์ เพื่อให้สามารถใช้อวัยวะส่วนที่เหลือทำงานได้ต่อไป คือ การบริการด้านกายภาพบำบัด อาชีวบำบัด (กิจกรรมบำบัด) กายอุปกรณ์เทียมและกายอุปกรณ์เสริม และการส่งผ้าตัดแก้ไขความพิการ

6.2 การฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพ จัดการให้บริการ 2 ลักษณะ คือ การเตรียมเข้าทำงานกับการฝึกอาชีพ เพื่อให้ลูกจ้างคนงานที่ประสบอันตราย หรือเจ็บป่วยจากการทำงานมีความพร้อมที่จะกลับเข้าสู่งานเดิมหรือประกอบอาชีพใหม่ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพร่างกาย ความรู้ความสามารถ โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 4 เดือนใน

การฟื้นฟูให้ความรู้เกี่ยวกับงานสาขาต่าง ๆ คือ งานเครื่องมือกล งานโลหะ งานไม้ งานประกอบชิ้นส่วนอุปกรณ์ งานสำนักงาน

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการฟื้นฟู

1. เป็นลูกจ้างที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยเนื่องจากการทำงาน และเป็นผู้ประกันตนตามพระราชบัญญัติประกันสังคม

2. สามารถช่วยตัวเองได้ในกิจวัตรประจำวัน และสภาพความพิการที่เกิดขึ้นสามารถฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานให้ดีขึ้นได้

3. ไม่เป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ โรคเรื้อรัง โรคติดต่อร้ายแรง หรือโรคอันตรายพิการทางสมอง จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

4. อายุ 13 ปีขึ้นไป ไม่จำกัดความรู้

ซึ่งในการเข้ารับการฟื้นฟูนั้นทางศูนย์บริการจะจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกให้คือ

1. หอพักพร้อมอาหาร 3 มื้อ

2. เบี้ยเลี้ยงและของใช้ประจำวัน

3. ให้คำปรึกษาแนะแนวอาชีพตลอดจนส่งเสริมการจ้างงาน

4. นันทนาการต่าง ๆ

5. จัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่

7. การจัดสวัสดิการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยให้กับคนงานควรจะต้องประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

7.1 การจัดหาน้ำดื่มสะอาด และห้องน้ำห้องส้วมตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนด

7.2 การจัดให้มีสถานที่ปฐมพยาบาล สำหรับคนงานที่ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย หรือรักษาพยาบาล ซึ่งจะต้องมีอุปกรณ์จำเป็นในการใช้งานประกอบด้วย

-	สายรัดห้ามเลือด	-	ยาทาแก้ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
-	สำลี ผ้าพันแผล ผ้าชะแผล พลาสเตอร์	-	น้ำยาล้างตา
-	ถ้วยยา	-	แอมโมเนีย
-	ถ้วยล้างตา	-	ยาแก้ปวดลดไข้
-	หลอดหยอดตา	-	ยาธาตุ
-	ถ้วยน้ำ	-	ยาแก้บิด

- ที่ป้ายยา
- เช็มกลัด
- ปากคิปลายทุ่
- พรอทวดไซ้
- ยาใส่แผลสด
- แอลกอฮอล์ เอธิลบริสุทธ์ 70%
- ยาแก้ท้องเสีย
- โซดาไบคาร์บอเนต
- วาสลิน
- และอื่น ๆ ตามความจำเป็น

นอกจากนั้นสถานประกอบการที่มีขนาดและคนงานจำนวนมาก จะต้องจัดให้มีห้องรักษาพยาบาล พยาบาล แพทย์ เพื่อรองรับการให้บริการแก่คนงานที่เจ็บป่วย ได้รับอันตรายจากการทำงานตามอัตราส่วน คือ

จำนวนคนงาน 200 คนขึ้นไป จะต้องมียสถานพยาบาล ห้องรักษาพยาบาล ขนาด 1 เตียง มีพยาบาล 1 คน มีแพทย์ 1 คน/เป็นครั้งคราว ส่วนสถานประกอบการที่มีคนงานมากกว่า 1,000 คนขึ้นไป จะต้องมียสถานพยาบาลพร้อมยานพาหนะเพื่อส่งต่อผู้ป่วย มีเตียงผู้ป่วย 2 เตียง พยาบาล 2 คน และแพทย์ประจำ 1 คน ทำงานประจำไม่น้อยกว่าวันละ 2 ชั่วโมง

แนวคิดสาธารณสุขมูลฐานในงานอาชีวอนามัย

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับว่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติ เกิดจากฐานการผลิตจากภาคอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมก็ตาม แต่การบริการอาชีวอนามัยในประเทศไทยก็ยังคงไม่ทั่วถึงมากนัก ถึงแม้ว่าสถานบริการของรัฐ จะให้บริการรักษาพยาบาลแก่บุคคลดังกล่าวแล้วก็ตาม เนื่องจากการขาดแคลนเจ้าหน้าที่ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทำให้สุขภาพอนามัยของผู้ประกอบอาชีพไม่ได้รับการดูแล เอาใจใส่อย่างทั่วถึง ดังนั้นจากความร่วมมือของสภาความมั่นคงและสมาคมอาชีวอนามัยระหว่างประเทศ และองค์กรอนามัยโลกได้ให้ความช่วยเหลือในการพัฒนางานสาธารณสุขมูลฐานในงานอาชีวอนามัยของประเทศไทย โดยมีแนวคิดดังนี้คือ

1. เป็นระบบบริการอาชีวอนามัยเพิ่มเติมจากบริการของรัฐ
2. เป็นการพัฒนาชุมชนโดยสถานประกอบการ คนงาน เจ้าของและชุมชน แก้ปัญหาอาชีวอนามัยพื้นฐานด้วยความร่วมมือซึ่งกันและกัน
3. ร่วมกันรับรู้ปัญหาอาชีวอนามัยและร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาโดยรัฐให้การสนับสนุน

4. งานอาชีพอนามัยเป็นงานที่ดำเนินงานเพื่อตนเอง
5. ความร่วมมือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน ได้แก่ กรรมการ กำลังคนและ
กองทุน
6. การใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ไม่เกินขอบเขตกำลังของชุมชน คนงานและเจ้าของ
กิจการจะสามารถเข้าใจและนำมาใช้ประโยชน์ได้
7. ต้องสอดคล้องและอาศัยประโยชน์จากสถาบันหรือชีวิตประจำวันของชุมชน
8. มีความยืดหยุ่นในการนำไปใช้ตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและ
ปัญหาที่มีอยู่
9. เป็นบริการอาชีพอนามัยพื้นฐานที่คนงาน เจ้าของกิจการ สามารถดำเนินการ
เองได้ในหมู่บ้านและสถานประกอบการ
10. มีความเชื่อมโยงกับงานบริการสาธารณสุขของรัฐในด้านการสนับสนุนการ
ส่งต่อผู้ป่วยเพื่อรับการรักษายาบาลต่อ

วัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในงานอาชีพอนามัย

1. เพื่อส่งเสริมและสร้างไว้ซึ่งสุขภาพของผู้ประกอบอาชีพ ตลอดจนการป้องกัน
และควบคุมโรคจากการประกอบอาชีพ และการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุต่าง ๆ
2. เพื่อขยายการบริการอาชีพอนามัยและความปลอดภัยขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อให้กลุ่มผู้ประกอบอาชีพได้รับบริการอาชีพอนามัยจากเจ้าหน้าที่ผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถ

รูปแบบการดำเนินงานสาธารณสุขมูลฐานในงานอาชีพอนามัย ยึดหลักการใช้
ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์สูงสุดและสอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ โดยอาศัยกลุ่ม
อาสาสมัครที่ได้รับการฝึกอบรมให้สามารถดำเนินงานอาชีพอนามัยขั้นพื้นฐานในด้าน
ต่าง ๆ ได้ ทั้งการป้องกัน ควบคุม การปฐมพยาบาล การส่งต่อ การศึกษา การเฝ้าระวัง
โรคและอันตรายในสถานประกอบการ เพื่อให้เกิดการดูแลช่วยได้อย่างทันท่วงทีและลด
การเกิดอันตรายให้มากยิ่งขึ้น

แผนพัฒนาสาธารณสุข

แผนพัฒนาสาธารณสุข เป็นส่วนประกอบสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อปี 2504 จนกระทั่งปัจจุบัน คือ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) โดยแผนพัฒนาสาธารณสุขนั้น จะให้

ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบสาธารณสุขทั้งประเทศ ในเรื่องของสุขภาพ เช่น แผนพัฒนาสาธารณสุขฉบับที่ 1-3 (พ.ศ.2504-2519) จะให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของระบบสาธารณสุข โดยเฉพาะเรื่องโรงพยาบาล ฉะนั้นในแผนพัฒนาฉบับที่ 4-5 (พ.ศ.2520-2529) จึงเกิดมีโรงพยาบาลชุมชน และสถานีอนามัยครบทุกอำเภอและตำบล ต่อมาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2530-2534) เนื่องจากวิถีชีวิตและพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงและการเน้นการดูแลสุขภาพด้วยการใช้ยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ ส่งผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศอย่างมาก ดังนั้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7-8 (พ.ศ.2535-2544) กระทรวงสาธารณสุขจึงมีการปรับแนวคิดมาเน้นการพัฒนาโดยมีคนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับ “การสร้างสุขภาพดี” มากกว่า “การซ่อมสุขภาพ” โดยเน้นการออกกำลังกาย การควบคุมการบริโภคและการลดปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพด้านต่าง ๆ และการรณรงค์ให้ลด ละ เลิกการสูบบุหรี่ และเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2544-2549) มีการประกันสุขภาพให้แก่ประชาชนบางกลุ่ม โดยโครงการสามสิบบาทรักษาทุกโรค ภายใต้นโยบาย “หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า” เมื่อถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้ระบุชัดเจนเกี่ยวกับวิกฤติสุขภาพไว้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาสุขภาพภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีที่ผ่านมา ก่อให้เกิดการทำลายสุขภาพะของสังคม การพัฒนาที่มุ่งแต่ด้านวัตถุและการสนับสนุนการบริโภค ส่งผลเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต เกิดการแข่งขัน ขาดความเอื้ออาทรและความเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงทุกรูปแบบ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง ก่อให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสุขภาพของประชาชนโดยรวมเพิ่มขึ้น มีการดำเนินงานการปฏิรูประบบสุขภาพ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แพทย์แผนไทย งานประชาสังคม และการรวมตัวกันของกลุ่มผู้บริโภคที่รักสุขภาพ การทวงสิทธิ์ของผู้บริโภคอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้นในแผนพัฒนาฉบับที่ 10 นั้น กระทรวงสาธารณสุขจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสุขภาพเชิงบูรณาการที่เป็นองค์รวม โดยการน้อมนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาใช้เป็นแนวทางหลัก หมายถึง การพัฒนาสุขภาพทุกด้านทุกมิติให้มุ่งสู่ทิศทางเดียวกัน เพื่อสร้าง “ระบบสุขภาพพอเพียง” ให้เกิดผลขึ้นในสังคมไทย

แนวคิดหลักระบบสุขภาพพอเพียง ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดเป็นฐานคิดใหม่ทางสุขภาพของสังคมไทยคือ

ประการแรก ผู้ให้บริการสุขภาพต้องประกอบวิชาชีพ ด้วยคุณธรรมและซื่อตรงไว้ซึ่ง จรรยาบรรณ ในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด มิใช่มุ่งประกอบการแต่ในเชิงพาณิชย์

ประการที่สอง องค์กรบริการสุขภาพ ต้องสร้างสมรรถนะในการพัฒนา ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินการใช้เทคโนโลยี และองค์ความรู้ด้านสุขภาพให้อยู่บนฐานคิด เศรษฐกิจพอเพียงอย่างต่อเนื่อง

ประการที่สาม องค์กรสาธารณสุขภาครัฐ ต้องส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีจาก ภูมิปัญญา โดยเฉพาะเรื่องยาสมุนไพร เพื่อการพึ่งตนเองให้เกิดเป็นภูมิคุ้มกันในด้านยา และเวชภัณฑ์ของประเทศ รวมทั้งสร้างให้เกิดความสมดุล ระหว่างกิจกรรมทางสุขภาพ (การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การคุ้มครองผู้บริโภค การรักษาพยาบาล การฟื้นฟู สุขภาพ)

ประการที่สี่ สถาบันการศึกษาต้องปลูกฝังบัณฑิตด้านสุขภาพให้มีความเมตตา กรุณา และคำนึงถึงความเดือดร้อน ทุกข์ยากของผู้รับบริการ เพื่อเป็นกำลังสำคัญของการ พัฒนาสุขภาพในระยะยาวของสังคมไทย

สมาคมอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน (ส.อ.ป.) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมวิชาการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยแก่สมาชิกและสังคม โดยรวม
2. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยใน การทำงาน
3. เพื่อสนับสนุนและประสานงานกับสถานประกอบการและชุมชนอุตสาหกรรม ในการพัฒนาความปลอดภัย สุขภาพและคุณภาพชีวิต ของผู้ประกอบการสมาชิก
4. เพื่อประสานงานร่วมมือทางวิชาการอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการ ทำงาน กับหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน หรือสมาคมทั้งภายในประเทศและ ต่างประเทศ
5. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการกระชับความสัมพันธ์ภายในกลุ่มสมาชิก
6. เพื่อจัดหาแหล่งประโยชน์สนับสนุนทางวิชาการด้านอาชีวอนามัยและความ ปลอดภัยในการทำงานให้แก่สมาชิก
7. ไม่ดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับการเมือง

การดำเนินงานและกิจกรรมของสมาคม คือ การแลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน เช่น การจัดทำวารสารของสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์คือ

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการส่งเสริม การถ่ายทอดความรู้ทางด้านวิชาการ ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานและสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อสนับสนุนหน่วยงาน บุคลากร สถานประกอบการและชุมชนอุตสาหกรรมในการพัฒนาความปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพ
3. เพื่อให้บริการและเผยแพร่ความรู้ทางด้านวิชาการแก่สมาชิก ส.อ.ป. และบุคคลที่สนใจ
4. ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีภายในกลุ่มสมาชิกของสมาคมฯ
5. ส่งเสริมให้สมาชิกได้บำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม
6. ส่งเสริมการจัดหาทุนให้สมาชิกเพื่อการศึกษาและวิจัย
7. จัดอบรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน แก่ผู้ประกอบการสัมมาชีพ และสาธารณชน
8. จัดให้มีบริการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานแก่สถานประกอบการและชุมชนอุตสาหกรรม
9. ส่งเสริมการประสานงานร่วมมือทางวิชาการด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัยในการทำงานให้แก่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน หรือสมาคมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนกิจกรรมอื่น ๆ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของสมาคม

